

ТЕОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СИСТЕМ: ОНОВЛЕНИЙ ПОГЛЯД НА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ТА УПРАВЛІННЯ

©2021 БУРЕННІКОВА Н. В.

УДК 330.34:303.22
JEL: C53; D2; L51; P47

Буреннікова Н. В. Теорія та філософія результативності функціонування підприємств як систем: оновлений погляд на шляхи реалізації функцій та управління

Метою статті є окреслення функцій теорії результативності систем (зокрема, підприємств) за сутністю, а також обґрунтування ролі показників складових результативності в ній у сучасних умовах розвитку систем. У статті висвітлено деякі питання теорії та філософії результативності функціонування підприємств як систем на підґрунті SEE-управління як засобу підвищення результативності процесів функціонування складних систем у контексті дефініції «кількість/якість» на основі вимірювання та оцінювання складових згіданої вище результативності з використанням критерію прогресивної результативності. Результати обчислень за моделями показників складових результативності із урахуванням значень критерію прогресивної результативності можуть сприяти обранню відповідної стратегії розвитку (поведінки) підприємства (активної, пасивної, активно-пасивної тощо). Підкреслено, що SEE-управління, яке засноване на авторських поняттях складових результативності, є засобом підвищення дієвості процесу функціонування складних динамічних систем (під яким розумітимемо сукупність його підпроцесів) з урахуванням ризиків в умовах негативного впливу зовнішнього середовища, зокрема локальних і глобальних кризових явищ в економіці. Наукову новизну результатів авторського контент-аналізу та прикладних розвідок автора протягом понад 20 років становить описання суті аксіологічної та інших функцій теорії результативності, а також доповнення методологічної функції цієї теорії показниками складових результативності, що може сприяти покращенню управління системами різних типів та ієрархічних рівнів. Зазначене управління може здійснюватися з використанням такого сучасного підходу, як авторське SEE-управління, для здійснення якого презентовано певні індикатори та запропоновано здійснення відповідних управлінських SEE-дій у випадках різних ситуацій стосовно різноманітних значень показників складових результативності.

Ключові слова: результативність, управління, SEE-управління, функція, система.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-190-196>

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Формул.:** 5. **Бібл.:** 20.

Буреннікова Наталія Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет (Хмельницьке шосе, 95, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: n.burennikova@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2529-1372>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1926161/natalia-burennikova/>

UDC 330.34:303.22
JEL: C53; D2; L51; P47

Burennikova N. V. Theory and Philosophy of the Effectiveness of Enterprises as Systems: An Updated Look at Ways to Implement Functions and Management

The article is aimed at outlining the functions of the theory of the effectiveness of systems (in particular, enterprises) by essence, as well as substantiating the role of indicators of components of effectiveness therein under modern conditions of system development. The article covers some issues of the theory and philosophy of the effectiveness of the functioning of enterprises as systems on the basis of SEE-management as a means of improving the effectiveness of the processes of functioning of complex systems in the context of definitions of «quantity/quality» based on the measurement and assessment of the components of the above-mentioned effectiveness using the criterion of progressive effectiveness. The results of computations according to the models of indicators of components of effectiveness, taking into account the values of the criterion of progressive effectiveness, can contribute to the choice of the appropriate strategy for the development (behavior) of the enterprise (active, passive, active-passive, etc.). It is emphasized that SEE-management, which is based on the author's concepts of components of effectiveness, is a means of increasing the effectiveness of the functioning of complex dynamic systems (by which we will understand the set of its subprocesses) taking into account risks in the context of the negative impact of the external environment, in particular local and global crises in the economy. The scientific novelty of the results of author's content analysis and applied explorations of the author for more than 20 years is the description of the essence of axiological and other functions of the theory of effectiveness, as well as the addition of methodological functions of this theory with indicators of constituent effectiveness, which can facilitate the improvement of the management of systems of different types and hierarchical levels. The above indicated management can be carried out using such a modern approach as author's SEE-management, for the implementation of which certain indicators are presented and the appropriate managerial SEE actions in cases of different situations with respect to various values of performance indicators is proposed.

Keywords: effectiveness, management, SEE-management, function, system.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 5. **Bibl.:** 20.

Burennikova Nataliia V. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Enterprise Economics and Production Management, Vinnytsia National Technical University (95 Khmelnytske Shose, Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: n.burennikova@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2529-1372>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/1926161/natalia-burennikova/>

Результати дослідження дієвості функціонування підприємств як систем на мікрорівні на підґрунті принципів діалектики, системності, логічності, наукової обґрунтованості тощо сприяють комплексному розкриттю змісту категорії результативності, а в єдності з методологією та методикою вимірювання й оцінювання відповідних показників результативності в контексті управління підсумки такого дослідження служать певними чинниками вдосконалювання теорії результативності з наукової точки зору. Розглядання результативності в зазначених вище аспектах сприяє розкриттю її сутності не тільки в науково-теоретичному, а й у методико-прикладному контекстах, окресленню шляхів реалізації відповідних функцій, існуючих у теорії результативності, та підходів до управління нею. При цьому категорія результативності (*efficiency*) будь-якого процесу за кінцевими наслідками нами розглядається одночасно як з кількісного боку, у вигляді характеристики його масштабного продукту, так і з якісного, з урахуванням ефективності (*effectiveness*), застосовуючи й відповідні їм показники як індикатори процесу.

У процесі діяльності підприємство (керівництво, працівники, інші стейкхолдери) як система («система» з давн.-грец. Σύστημα – ціле, складене з частин; з'єднання) являє собою множину елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, яка утворює певну цілісність, єдність [1–6]. Така система «...підтримує взаємозв'язок усіх елементів, виступає як єдине утворення, де кожен елемент системи має виконувати свої функції...» [7, с. 345]. У цьому контексті заслуговує на увагу теорія функціонування суспільства як цілісної системи Т. Парсонса [див.: 8]. Під час функціонування підприємства як системи ставиться певна мета. Вона в процесі подальшої діяльності підприємства реалізується, що приводить до певного результату. До появи якогось результату (результативності) має сформуватися модель: система (підприємство) – мета – діяльність – результат. Результату можна досягти завдяки існуванню та виконанню взаємопов'язаних функцій, існуючих у теорії та практиці результативності.

Метою статті є висвітлення дещо вдосконалених автором наукових підходів, які існують в теорії та філософії результативності, шляхом висвітлення підсумків авторських теоретико-методологічних узагальнень стосовно показників складових результативності діяльності підприємств як систем, а також функцій, існуючих у теорії результативності функціонування систем, які відкривають можливості для їхнього прикладного дослідження, що може сприяти покращенню управління діяльністю підприємств, знаходженню резервів і драйверів розвитку підприємств та які є есенційними (зокрема, такими, що формують уявлення про необхідні та значущі сутності об'єкта дослідження) для функціонування та розвитку підприємств як систем.

Учені протягом останніх десятиліть переважно досліджували питання, пов'язані із функціями економічної теорії, економічного аналізу тощо (Х. Андерсон, Г. Александер, Дж. Бейлі, А. Гроппеллі, Е. Нікбахт та інші). Серед вітчизняних науковців зазначеним питанням приділяли увагу І. О. Бланк [9], В. М. Геєць [10], Л. А. Лахтіонова [11], Є. В. Мних [12], С. М. Попов [13] та інші. Сучасні умови розвитку економіки підприємств викликають необхідність знаходження оновлених підходів і шляхів покращення результативності функціонування підприємств, управління ним на підґрунті системного підходу. Вони викликають необхідність у появі новацій і змін у методологічній платформі дослідження. Зазначеним вище аспектам у контексті результативності функціонування підприємств як систем не приділяється науковцями належної уваги як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Наукову новизну результатів нашого дослідження становить окреслення оновлених підходів до філософії та теорії результативності з виокремленням існуючих у них функцій, з акцентуванням уваги на показниках складових результативності функціонування підприємств як систем і з використанням показника прогресивної результативності, а також з висвітленням можливих дій щодо управління результативністю в контексті авторського SEE-управління.

У філософії функцію визначають як явище, яке залежить від іншого та змінюється відповідно до зміни того явища [7, 13–15 та ін.]. У математиці – закон, за яким кожному значенню змінної величини (аргументу) ставиться відповідно визначена величина; як роль, значення будь-чого, обов'язок, коло діяльності [16]. Також загальновідомим є визначення функції (лат. *functio* – виконання, здійснення) як зовнішнього прояву властивостей будь-якого об'єкта в конкретній системі відносин. У теперішній час для обрання правильного вектора розвитку підприємств як систем набуває актуальності окреслення складу функцій, які існують у теорії результативності. Вони притаманні як теорії, так і філософії зазначеної результативності, які, своєю чергою, перебувають у взаємодії з усією системою знань і виконують низку функцій, серед яких:

- ✦ *світоглядна* (розширює та систематизує знання про діяльність підприємства як єдину складну, динамічну систему);
- ✦ *методологічна* (стосується вироблення загальних принципів, правил пізнання результативності діяльності підприємств);
- ✦ *гносеологічна* (акцентує увагу на тому, що пізнання сприяє розкриттю закономірності явищ, процесів при функціонуванні підприємств, вивчає шлях до істини, засоби досягнення мети функціонування підприємств тощо для розв'язання теоретичних і практичних завдань, які стоять перед підприємством);

- ✦ *аксіологічна* (аксіологія – вчення про цінності, теорія у філософії щодо загальнозначущих принципів, які визначають вибір людьми напрямку їхньої діяльності; аксіологічна функція сприяє обранню правильного шляху розвитку підприємства в контексті результативності його діяльності);
- ✦ *інтегративна* (полягає в об'єднанні практичного, пізнавального, ціннісного тощо досвіду функціонування підприємств);
- ✦ *регулятивна* (пов'язана з взаємоузгодженням дій і напрямів діяльності підприємства на основі розуміння відповідних принципів і цілей);
- ✦ *прогностична* (сприяє формуванню загальних уявлень і знань про форми та напрями розвитку та майбутній стан діяльності підприємства, певних процесів у них) тощо.

На основі осмислення цих та інших функцій, а також власне діяльності підприємств виникають і формуються філософія результативності такої діяльності та теорія розвитку результативності діяльності підприємств (як учення про закономірності та закони руху і розвитку діяльності як потоку відповідних процесів). Підійдемо до питань пізнання та вимірювання результативності функціонування підприємств з філософської точки зору.

Звернемося, перш за все, до аксіологічної функції (з грецької *axios* означає «цінний»), відомої нам з філософії. Суть аксіологічної функції *взагалі* та функції результативності діяльності *зокрема* полягає в тому, щоб оцінювати діяльність з точки зору власне результату (економічного, соціального, екологічного тощо). Основне завдання аксіологічної функції з точки зору «цінності» результату діяльності полягає в тому, щоб зберігати все цінне та необхідно корисне, а непотрібне залишити в минулому. Особливе значення аксіологічна функція має в переломні, перехідні періоди історії, економіки, – саме в такому стані знаходиться економіка сьогодні. Таку функцію можна назвати соціально-аксіологічною (як це прийнято у філософії), оскільки вона має безпосереднє відношення до суспільства, економіки в цілому, а не тільки до конкретного підприємства чи людини. Як відомо, аксіологічна функція проводить відмінність довгострокових тенденцій від короткострокових, при цьому відкидає те, що є поверхневим, залишаючи лише те, що є фундаментальним; відокремлює важливе від неважливого. Завдяки цій функції при функціонуванні підприємства може сформуватися «особиста система цінностей» такого підприємства стосовно результативності функціонування, яка має першорядне значення. Саме аксіологічна функція відповідає за аспекти, які зумовляють поведінку підприємства в зовнішньому середовищі. Функції філософії, у тому числі, й стосовно результативності діяльності підприємств (методологічна, аксіологічна, прогност-

тична тощо) сприяють тому, що, підприємства, отримавши інформацію стосовно такого функціонування, починають вивчати, аналізувати та визначати, що корисне можна взяти з цього функціонування в майбутнє (у подальший розвиток). Відбувається процес оцінювання та вимірювання, після якого вибирається те, що несе якусь користь, благо, вигоду, позитивний результат для підприємства. Окреслений підхід вимагає застосування відповідних показників стосовно вимірювання результативності діяльності підприємств, якими можуть служити показники в моделях Буреннікової (Поліщук) – Ярмоленка.

Оцінні судження щодо результативності певною мірою мають партикулярне значення. Об'єктивність оцінювання (професійного, експертного) залежить від досвіду людей, які беруть участь у процесі оцінювання: чим він вищий, тим коректнішим є оцінювання. Зазначене не стосується пропонованих нами показників складових результативності у моделях Буреннікової (Поліщук) – Ярмоленка, результати оцінювання за якими є універсальними (підходять для систем (та їх елементів) різних типів та рівнів ієрархії), порівнюваними (завдяки вимірникам, які в них використовуються), однозначними, достовірними й адекватними (адекватність моделей доведено за допомогою відомих у математичній економіці підходів). Оцінювання за цими моделями здійснюється не експертним, а емпіричним шляхом. У зазначених моделях складові показники результативності R процесу (або діяльності як потоку процесів) виглядають так [17]:

$$G = (V - Z), \quad (1)$$

де G – показник продукту як користі i -го процесу;
 V – показник загального продукту i -го процесу;
 Z – показник його продукту як затрат;

$$E = V / Z, \quad (2)$$

де E – показник ефективності процесу як відношення показників загального продукту V і продукту як затрат Z (якісна складова результативності процесу);

$$K = G + Z \cdot G / V, \quad (3)$$

де K – показник масштабного продукту процесу (кількісна складова результативності процесу);

$$R = K \cdot E = K \cdot V / Z = G(1 + V/Z), \quad (4)$$

де R – показник результативності процесу.

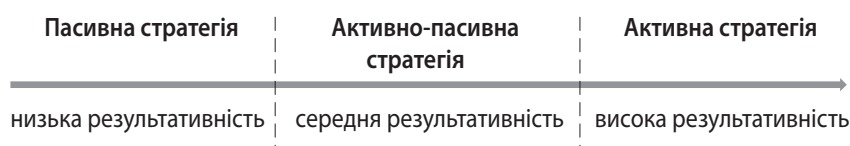
За результатами обчислень за моделями (1)–(4) показників складових результативності на підприємстві мають обрати відповідну стратегію розвитку (поведінки) підприємства:

- ✦ *пасивну* (збереження досягнутих значень показників усіх складових результативності певний проміжок часу);
- ✦ *активно-пасивну* (збереження значень однієї частки показників складових результативності із внесенням коректив в іншу частку показників складових результативності);

✦ *активну* (розширення діяльності, обґрунтоване чільними та прогнозними значеннями показників усіх складових результативності). Зазначене приводить відповідно до низької, середньої чи високої результативності функціонування підприємства (рис. 1).

складовою результативності) є тріалектичним, що вказує на досить високу значущість результатів розрахунків за показниками складових результативності через існування «взаємозв'язку трьох». У цьому контексті нами, як це зазначено у [18; 19] застосовується буквенний триплекс «SEE» у назві авторських SEE-

Рис. 1. Результативність функціонування підприємства на основі значень показників складових результативності
Джерело: авторська розробка.

Компаративний аналіз показників результативності функціонування підприємства в динаміці дозволяє сформулювати думку про «прогресивність» результативності на основі відповідного критерію. Критерій прогресивної результативності можна визначити за допомогою показника прогресивної результативності ΔI_R :

$$\Delta I_R = I_{R_t} - I_{R_{t-1}} > 0, \quad (5)$$

де I_{R_t} і $I_{R_{t-1}}$ – значення індикаторів результативності R у періоди t і $t-1$ (індикатором результативності служить індекс показника результативності, який обчислюється шляхом співвідношення значення показника результативності даного періоду в тис. грн на одну людину за одиницю часу до значення цього ж показника в базисному періоді (базисним може бути значення показника в попередньому періоді, плановому періоді, еталонне значення тощо)).

Чим більшим є значення показника ΔI_R , тим прогресивнішою з точки зору результативності функціонування можна вважати діяльність підприємства в період часу, який досліджується. Прогресивної результативності підприємство могло досягти шляхом застосування активно-пасивної чи активної стратегії функціонування та розвитку (див. рис. 1). Зазначене стосується і кожного із показників складових результативності (ефективності як якісної складової результативності, масштабності як кількісної складової результативності та власне їхніх відповідних кількісних та якісних складових), щодо яких підприємство має застосовувати певну активно-пасивну чи активну стратегію функціонування та розвитку.

Підкреслимо далі, що на сьогоднішній день відомим є таке теоретичне розрізнення відношень тернарності, як *тріалектика* (взаємозв'язок трьох) на відміну від трілімінальності (взаємообмеження трьох), *трихотомія* (подвійний виняток – кожна позиція виключає інші дві та, навпаки, будь-які дві виключають третю) та *тріальність* (взаємодоповнення без стійкого зв'язку трьох). Взаємозв'язок результативності з ефективністю (якісною складовою результативності) та масштабністю (кількісною

управління, SEE-ризиків, SEE-дій тощо, про які йдеться далі. Його скомпоновано авторами з перших літер лексем *Scale, Effectiveness, Efficiency*; порядок літер пояснюється порядком обчислення показників масштабності – K , ефективності – E , результативності – R .

Критерій прогресивної результативності функціонування підприємства, який пропонуємо враховувати в процесі SEE-управління, є критерієм «взаємозв'язку трьох»: результативності, ефективності (якісної складової результативності) та масштабності (кількісної складової результативності) та може служити драйвером розвитку підприємства. Прагнення більш високих значень результативності уможливується виконанням таких дій, які мають бути покладеними в основу SEE-управління (табл. 1, детальніше – див. [18; 19]). SEE-управління, яке засноване на авторських поняттях складових результативності, є засобом підвищення дієвості процесу функціонування складних динамічних систем (під яким розумітимемо сукупність його підпроцесів) з урахуванням ризиків в умовах негативного впливу зовнішнього середовища, зокрема локальних і глобальних кризових явищ в економіці. Зазначене управління має сприяти виробленню шляхів економічного зростання та подальшого майбутнього розвитку економіки окремих підприємств і країни в цілому [19, с. 146].

Концептуальний механізм SEE-управління складними системами має враховувати особливості функціонування цих систем в умовах мінливого зовнішнього середовища, а також сукупність цілей, завдань, функцій, принципів, методів, засобів, прийомів, чинників, технологій, ресурсів (у тому числі інформаційних), типів, результатів і потребує відповідних управлінських дій за всіма ними [19, с. 147]. SEE-управління сприяє пошуку та застосуванню нових драйверів економічного зростання як сукупності механізмів, які можуть «відчувати» зміни попиту, впливати на задіявання ресурсів (матеріальних, трудових тощо) в русло руху, а також впливати на економічну ситуацію в країні. Воно може виконувати основну функцію

Фрагмент «long list» індексів (індикаторів) складових результативності функціонування підприємства, стан функціонування та дії щодо управління ним у SEE-управлінні

Індекс	Проміжок зміни	Стан процесу	Дії у процесі SEE-управління
Результативності $J_R = J_K \cdot J_E$	1) $J_R > 1$	Зростання результативності	Забезпечити неменший рівень
	1.1.1) $J_K \geq 1$	Збільшення масштабності	Забезпечити неменший рівень
	1.1.2) $J_E < 1$	Падіння ефективності	Забезпечити зростання
	1.2.1) $J_K < 1$	Зменшення масштабності	Забезпечити зростання
	1.2.2) $J_E \geq 1$	Зростання ефективності	Забезпечити неменший рівень
	1.3.1) $J_K \geq 1$	Збільшення масштабності	Забезпечити неменший рівень
	1.3.2) $J_E \geq 1$	Зростання ефективності	Забезпечити неменший рівень
	2) $J_R \leq 1$	Падіння результативності	Забезпечити зростання
	2.1.1) $J_K \leq 1$	Зменшення масштабності	Забезпечити зростання
	2.1.2) $J_E \leq 1$	Падіння ефективності	Забезпечити зростання
	2.2.1) $J_K \leq 1$	Зменшення масштабності	Забезпечити зростання
	2.2.2) $J_E \geq 1$	Зростання ефективності	Забезпечити неменший рівень
	2.3.1) $J_K > 1$	Зростання масштабності	Забезпечити неменший рівень
	2.3.2) $J_E \leq 1$	Падіння ефективності	Забезпечити зростання
Масштабності $J_K = J_G \cdot J_{1+Z/V}$	3) $J_K \geq 1$	Збільшення масштабності	Забезпечити неменший рівень
	3.1.1) $J_G \geq 1$	Збільшення корисності	Забезпечити неменший рівень
	3.1.2) $J_{1+Z/V} \geq 1$	Збільшення частки втрат у загальному продукті	Забезпечити зменшення
	3.2.1) $J_G \geq 1$	Збільшення корисності	Забезпечити неменший рівень

Джерело: фрагмент розробки авторів [19, с. 158–161].

драйвера – сприяти формуванню системи вертикальних і горизонтальних зв'язків між відповідними компонентами, які уловлюють і поширюють імпульси (у нашому випадку F-імпульси [20]), які надходять від точок зростання значень показників окремих складових результативності функціонування підприємства.

Визначення шляхів покращення результативності діяльності та розвитку підприємства на основі розрахунку та визначення напрямів коригування відповідних значень показників складових результативності функціонування підприємства, постановка цілей діяльності підприємства із урахуванням критерію прогресивної результативності та

її складових, зниження SEE-ризиків та вишукування SEE-резервів із розробкою відповідних SEE-дій у процесі SEE-управління можуть становити основу політики результативного функціонування підприємства. Зазначена політика може стати провідним документом для дієвого управління результативністю функціонування та розвитку підприємства.

Авторські підходи до пізнання, вимірювання й оцінювання результативності функціонування підприємств як систем можуть становити підґрунтя методологічної функції теорії результативності. Методологічна функція може сприяти розвитку теоретико-методологічної бази вимірювання й оцінювання результативності функціонування підприємств,

а також оновленню наукових підходів, методів, інструментарію теорії результативності та уможливити ефективне управління системою (підприємством), у тому числі SEE-управління, формуванню сучасної економічної політики, на якій буде зосереджено наші подальші дослідження із окресленням відповідних прикладних аспектів.

ВИСНОВКИ

Здійснені нами теоретичні узагальнення стосовно результативності функціонування систем відкривають можливості для їхнього прикладного застосування. Зазначене вище може сприяти покращенню управління не тільки системою на мікрорівні (підприємством), а й системами різних типів та ієрархічних рівнів, знаходженню резервів і драйверів розвитку підприємств, регіонів, країн як систем, що потребує подальшого наукового дослідження із застосуванням запропонованих нами підходів та економіко-математичного апарату.

Розглянуті нами показники складових результативності функціонування підприємств як систем дозволили розкрити її специфіку не тільки в науково-теоретичному, а й у методико-прикладному аспектах з окресленням базових функцій, існуючих у теорії результативності, пропозицією дій щодо управління діяльністю підприємств у контексті авторського SEE-управління та критерію прогресивної результативності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Берталанфі Л. фон. История и статус общей теории систем // Системные исследования. Методологические проблемы : Ежегодник. М. : Наука, 1973. С. 20–37.
2. Економічні системи : монографія. Т. 5 / за ред. Г. І. Башнянина. Львів : Ліга-Прес, 2014. 428 с.
3. Економічні системи : монографія. Т. 6 / за ред. Г. І. Башнянина. Львів : Ліга-Прес, 2015. 500 с.
4. Вовк В. М., Камінська Н. І., Прийма С. С. Моделювання економічних процесів підприємства : монографія. Львів, 2011. 448 с.
5. Соціальні системи у дискурсі синергетичної парадигми / за наук. ред. В. П. Беха. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 486 с.
6. Аутопоезис соціальних систем : монографія / за наук. ред. В. П. Беха. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 748 с.
7. Бех Ю. В. Філософія управління соціальними системами : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 623 с.
8. Парсонс Т. Очерк социальной системы // О социальных системах. М. : Академический проект, 2002. С. 545–687.
9. Бланк І. О., Ситник Г. В., Андрієць В. С. Управління фінансами підприємств : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ, 2018. 792 с.

10. Геєць В. М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 7–22.
DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2016.01.007>
11. Лахтіонова Л. А., Кириченко Н. О. Функції економічного аналізу на мікрорівні. *Фінанси, облік і аудит*. 2008. Вип. 11. С. 245–250. URL: <http://projects.dune-hd.com/bitstream/handle/2010/4811/245-250.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
12. Мних Є. В. Сучасний економічний аналіз: проблеми методології і організації. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 1. С. 42–47.
13. Попов С. М. Соціально-філософський аналіз зворотного зв'язку: теоретико-методологічний контекст : автореф. дис. ... д-ра філософ. наук : 09.00.03. Київ, 2012. 40 с.
14. Тарасевич В. Н. Фундаментальная экономическая наука: универсальность содержания и развития : монография. Днепр : Экономика, 2017. 1022 с.
15. Філософський енциклопедичний словник / гол. редкол. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
16. Ожегов С. І., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. URL: <http://ozhegov.info/slovar>
17. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О., Юрченко О. М. Практика використання ігрових моделей для аналізу ризиків процесів функціонування сільськогосподарських підприємств на основі показників складових результативності. *Бізнес Інформ*. 2018. № 6. С. 153–159. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-6_0-pages-153_159.pdf
18. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О. SEE-управління на базі складових результативності як засіб підвищення дієвості процесу функціонування складних систем: сутність, методологія. *Бізнес Інформ*. 2016. № 1. С. 145–152. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-1_0-pages-145_152.pdf
19. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О. Результативність функціонування складних економічних систем аграрного спрямування : монографія. Вінниця : ВНАУ, 2017. 168 с.
20. Ярмоленко В. О., Буреннікова Н. В. (Поліщук). Використання F-імпульсів як індикаторів спрямованості наслідків процесів функціонування складних систем в авторському SEE-аналізі дієвості процесів на основі складових результативності. *Сборник научных трудов SWorld*. 2015. Т. 18: Экономика. № 1. С. 4–13.

REFERENCES

- Autopoezys sotsialnykh system* [Autopoesis of Social Systems]. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 2010.
- Bekh, Yu. V. *Filosofia upravlinnia sotsialnykh systemamy* [Philosophy of Social Systems Management]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2012.
- Bertalanfi, L. fon. "Istoriya i status obshchey teorii sistem" [History and Status of General Systems Theory]. In *Sistemnyye issledovaniya. Metodologicheskiye problemy*: Yezhegodnik, 20–37. Moscow: Nauka, 1973.
- Blank, I. O., Sytnyk, H. V., and Andriets, V. S. *Upravlinnia finansamy pidpriemstv* [Enterprise Financial Management]. Kyiv, 2018.

- Buriennikova, N. V., and Yarmolenko, V. O. "SEE-upravlinnia na bazi skladovykh rezultatyvnosti yak zasib pidvyshchennia diievosti protsesu funktsionuvannia skladnykh system: sutnist, metodolohiia" [SEE-Controlling on the Basis of Components of Efficiency as a Way to Improve the Force of Complex Systems Functioning: Essence, Methodology]. *Biznes Inform*, no. 1 (2016): 150-152. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-1_0-pages-145_152.pdf
- Buriennikova, N. V., and Yarmolenko, V. O. *Rezultatyvnist funktsionuvannia skladnykh ekonomichnykh system aharnoho spriamuvannia* [The Effectiveness of the Functioning of Complex Economic Systems of Agricultural Orientation]. Vinnytsia: VNAU, 2017.
- Buriennikova, N. V., Yarmolenko, V. O., and Yurchenko, O. M. "Praktyka vykorystannia ihrovykh modelei dlia analizu ryzykiv protsesiv funktsionuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv na osnovi pokaznykiv skladovykh rezultatyvnosti" [The Practice of Using Game Models to Analyze the Risks of the Operation Processes of Agricultural Enterprises Based on the Indicators of Components of Effectiveness]. *Biznes Inform*, no. 6 (2018): 153-159. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-6_0-pages-153_159.pdf
- Ekonomichni systemy* [Economic Systems], vol. 5. Lviv: Liha-Pres, 2014.
- Ekonomichni systemy* [Economic Systems], vol. 6. Lviv: Liha-Pres, 2015.
- Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Kyiv: Abrys, 2002.
- Heiets, V. M. "Ekonomika Ukrainy: kliuchovi problemy i perspektyvy" [Ukraine's Economy: Key Problems and Prospects]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1 (2016): 7-22.
DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2016.01.007>
- Lakhtionova, L. A., and Kyrychenko, N. O. "Funktsii ekonomichnoho analizu na mikrorivni" [Functions of Economic Analysis at the Micro Level]. *Finansy, oblik i audyt*, is. 11 (2008): 245-250. <http://projects.dunehd.com/bitstream/handle/2010/4811/245-250.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Mnykh, Ye. V. "Suchasnyi ekonomichnyi analiz: problemy metodolohii i orhanizatsii" [Modern Economic Analysis: Problems of Methodology and Organization]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, no. 1 (2006): 42-47.
- Ozhegov, S. I., and Shvedova, N. Yu. "Tolkovyy slovar russkogo yazyka" [Explanatory Dictionary of the Russian Language]. <http://ozhegov.info/slovar>
- Parsons, T. "Ocherk sotsialnoy sistemy" [An Outline of the Social System]. In: *O sotsialnykh sistemakh*, 545-687. Moscow: Akademicheskii proekt, 2002.
- Popov, S. M. "Sotsialno-filosofskyi analiz zvorotnoho zviyazku: teoretyko-metodolohichni kontekst" [Sociophilosophical Analysis of Feedback: Theoretical and Methodological Context]: *avtoref. dys. ... d-ra filosof. nauk*: 09.00.03, 2012.
- Sotsialni systemy u dyskursi synerhetychnoi paradyhmy* [Social Systems in the Discourse of the Synergetic Paradigm]. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 2011.
- Tarasevich, V. N. *Fundamentalnaya ekonomicheskaya nauka: universumnost sodержaniya i razvitiya* [Fundamental Economic Science: The Universum of Content and Development]. Dnepr: Ekonomika, 2017.
- Vovk, V. M., Kaminska, N. I., and Pryima, S. S. *Modeliuvannia ekonomichnykh protsesiv pidpriemstva* [Modeling of Economic Processes of the Enterprise]. Lviv, 2011.
- Yarmolenko, V. O., and Buriennikova (Polishchuk), N. V. "Vykorystannia F-impulsiv yak indykatoriv spriamovanosti naslidkiv protsesiv funktsionuvannia skladnykh system v avtorskomu SEE-analizi diievosti protsesiv na osnovi skladovykh rezultatyvnosti" [The Use of F-pulses as Indicators of the Direction of the Consequences of the Processes of Functioning of Complex Systems in the Author's SEE-analysis of the Effectiveness of Processes Based on the Components of Performance]. *Sbornik nauchnykh trudov SWorld*, vol. 18: Ekonomika, no. 1 (2015): 4-13.